

Edvard Daniel (1924-1991)

Byl jsem dvakrát vězněn v Hodoníně u Kunštátu, ale pokaždé jen na krátkou dobu. Poprvé jsem se tam dostal hned po otevření kárného pracovního tábora. Asi po třech dnech jsem dostal chřipku. Dali mě na marodku a přitom se zjistilo, že nemám ani šestnáct roků. Na přímý zásah zemského úřadu proto provedli kontrolu věku jednotlivých kárenců, po které museli být všichni nezletilí propuštěni. Týkalo se to kromě mne také mých bratranců Josefa, Rudolfa a Vaška. Oslavanská četnická stanice byla holt v boji proti nám přísnější, než jak jí dovolovala legislativa.

Po druhé jsem se ocitl v Hodoníně o dva roky později, kdy četníci opět přespříliš horlivě eskortovali z Oslavan do tamního cikánského tábora babičku Terezii, které bylo přes sedmdesát let, a obě její dcery s dětmi. Tam už nás čekali čeští dozorci, žádní esesáci, ale byly to taky pěkný kurvy. Řeknu vám: „Byl jsem od nich zmlácen tak, že si to nedovedete představit. Ó, já!“ Mlátili nás pořád, hlava nehlava. A nešťíteli se udělat si tam i bordel: dali na jeden barák mladé holky a ty pak s nimi musely spávat.

Do tábora dojížděli pracovníci z brněnské kriminálky, kteří se rádi nechávali podplácet a za to pak vězně propouštěli z vazby. Také já jsem se dostal ven tímto způsobem, tj. za peníze. „Na ksicht (obličej) by mě odtamtud nikdo nepustil“.

To už se ale připravovala další proticikánská akce. Na nás se totiž nevztahovaly Norimberské zákony tak výslovně jako třeba na Židy. Přitom ale chtěli Cikány stejně vyhladit. A tak na nás hodili tu asociálnost. „Jak ale, prosím vás, mohli být asociální třeba novorozenci a kojenci, kteří šli taky do těch lágrů?“ Když se tak někdy nad tím zamyslím, říkám si: „Jestlipak ti, co nás vykvindovali (vyhostili), jestli oni byli potom šťastnější, že se nás zbavili, a jestli je aspoň trochu nehryže svědomí“.

V Brně zatím soustřeďovali všechno cikánské obyvatelstvo v maštalích na městských jatkách. Po zemi tam bylo tolik špinavé slámy a hnoje a nás do toho nahnali jak prasata. A na tomto místě se pak sestavoval transport. Každý den tam chodil německý kriminalista, nějaký Herzig, který si lidi prohlížel a určoval, kdo měl být zapsán do transportního seznamu. Ocitli jsme se v něm skoro všichni.

Nemohu pochopit, jak s námi potom mohli tak jednat. Do přistavených nákladních vagónů nedali ani jídlo, ani vodu. Dokonce tam nebyl ani kýbl, aby mohli lidi chodit na záchod. A přitom tam nebyli jenom muži a ženy, ale i malá děcka a starci. Prostě nás tam naložili, zadržovali dveře a jelo se. Do Ostravy nás vezla česká a odtud německá policie. V Osvětimi jsme byli večer, někdy kolem ... „No, nevzpomenu si, ale už se začínalo stmívat“. Před nádražím couvl náš vlak zpátky do polí a zastavil na jakési vlečce. „Panebože, to jste neviděl, co potom nastalo“.

Napřed se prudce rozletěly dveře vagónů a pak už jen rozkaz Alles raus! Nevěděli jsme, co máme dělat, protože německy nikdo pořádně nerozuměl. Zůstali jsme bezradně stát. Esesáci na nás proto poštváli psy a začali nás kolbami vyhánět. Za velké vřavy a bití jsem chytil babičku, potom vzal do náručí čtyřletého syna své tety a na druhého, třináctiletého, jsem zavolal: „Drž se mě za kalhoty a slez s nama dolů!“

Tím se nám podařilo udržet rodinu jakžtakž pohromadě, vyšplhat se na jedno z přistavených nákladních aut, odjet s ním do lágru a tam vletět do přijímacího bloku. Lehnout si nebylo kam, protože nás bylo moc. Všude kolem jen nářek dětí a nevyslovená obava vzdychajících dospělých. Ráno nás všechny vyhnali a vedli příští lágrovkou (táborová silnice), místo které tam zatím byly jen kaluže bezedného bláta.

Včera jsme ještě byli doma a neuvědomovali si hodnotu obyčejných dnů. Teď se před námi otevřela opona a za ní hrozné jeviště: všude samí mrtví. Myslíme si, že se nám to zdá jako nějaký zlý a neskutečný sen. Oči máme strachem rozevřené dokořán, jdeme mlčky, nikdo se neodvažuje říct jediné slovo. I ta malá děcka přestala plakat, jakoby se na ně přenesly naše pocity hrůzy.

Tak jsme doklopýtali do cikánského lágru. Já s příbuznými jsem byl ubytován na bloku 9, potom nás hodili na blok 22. Jak to tam vypadalo? „Představte si dlouhou dřevěnou stáj, bez oken, pouze nahoře u střechy malé nezasklené průzory.“ Středem procházel po podlaze topný kanál k vytápění. Jinak všude třípatrové bukše (palandy). Na nich leželo vždycky tolik vězňů, kolik se jich tam vměstnalo. Někdy pět, někdy šest, někdy i víc. V každém z pater byla na holém dřevě jedna deka plná štěnic a vši; v noci sloužila k přikrývání, přes den k všelijakým dalším účelům (když třeba někdo zemřel, tak ho v té dece ráno vynesli a večer do stejné deky vyfasovali (odebírali) příděl chleba).

Po třetím nebo čtvrtém dnu nás židovští vězni tetovali, a to na jiném bloku, než ve kterém jsme byli ubytováni. Když nám ta čísla dělali, dostávali je všichni dospělí na předloktí. Jenom já je mám tady, vodorovně se zápěstím. Měl jsem totiž na sobě kabát a několik košil, které jsem nechtěl svlékat a výš už jsem jejich rukávy nemohl vyhrnout. Takže vězeňské číslo mám na tomto neobvyklém místě.

Jakmile jsme snědli z domu přivezené jídlo, zůstali jsme odkázáni už jenom na táborové příděly. V poledne nám dávali polévku a večer chleba. Polévka byla z řepy, někdy v ní plavala sem tam nějaká brambora. Na chleba jsme obden vyfasovali kousek margarínu, který nestačil ani na namazání jednoho krajíčku. Kromě toho nám vařili ze slámy nebo z trávy čaj, říkalo se mu hrbata a bylo ho strašně málo.

Přítom v lágru platil zákaz pití vody, která tam byla závadná. Kdo zákaz porušoval, dostal brzo různá břišní a střevní onemocnění. „A jakmile jste chytil durchfal, tak jste se ho jen těžko zbavoval“. Byl to takový průjem, až z vás tekla krev, a to už jste potom šel brzo do pytle.

Nedostatek vody ztěžoval život v lágru i po jiných stránkách. Nebylo možné dodržovat osobní čistotu. A to se stalo spolu se zahmyzením obytných bloků příčinou šíření svrabu a kožních nemocí, stejně jako nakažlivého břišního a skvrnitého tyfu. Umývárnu, kde tekla jen studená voda, jsme použili poprvé všichni dohromady teprve až po třech týdnech. Tehdy nám taky sebrali naše oblečení a místo něho dali každému trestanecké šaty a dřeváky.

Každodenně probíhaly apely a podroboval se jim celý obytný blok. Všichni muži, ženy a děcka, ale také mrtví, kteří byli pro tento účel vždy vytaženi na apelplac. Stálo se nekonečně dlouho, než počítání živých i mrtvých skončilo. Všechny součty musely souhlasit. A tak jsme museli stát a čekat třeba hodinu, dvě a někdy i déle. Když přšelo, tak přšelo, když mrzlo, tak mrzlo.

Po jednom z takových apelů museli mladí muži přejít k hlavní bráně a tam se rozhodlo o jejich odchodu z lágru. Shodili jsme ze sebe vězeňské hadry a začala lékařská prohlídka. Mně přitom našli vyrážky a rozškrabané strupy. Nechali mě proto s asi padesáti dalšími stranou. Zeptal jsem se jednoho rezavého doktora, Čecha, co se mnou bude. Neodpověděl a jen něco zapsal do papírů. V duchu jsem si řekl: „Ježíšmarja, vypadá to zle!“ A nevrátil jsem se k těm nemocným, ale do původní své řady, kde stáli kluci z Oslavan. Tak jsem se dostal z Auschwitz-Birkenau do Auschwitz I a tím mi vyvstala naděje na přežití.

(Z tohoto kmenového osvětimského tábora byl potom pamětník transportován na práce nejprve do Buchenwaldu, Dory a Harzungenu. Odtud se mu za nařízeného pochodu smrti podařilo uprchnout. Po osvobození americkou armádou se vrátil 3. srpna 1945 do Prahy a z té pak v zápětí odejel do rodných Oslavan)

Literatura

Našti bisteras / Nemůžeme zapomenout. Olomouc 1993

Nečas, Ctibor: Dějinný příběh oslavanských Romů. In: Jižní Morava 38/2002, s. 77-96.